

Tělocvičná jednota „Sokol“

Jedna z nejstarších jednot sokolských, jednota přerovská, založena byla r. 1871. Dle zápisu o vzniku jednoty myšlenka sokolská už dlouho před založením jednoty byla v Přerově známa a nacházela tu půdu úrodnou; byla to hrstka uvědomělých občanů přerovských, kteří se konečně sešli pod vedením měšťana a obchodníka Frant. Štěpky, pozdějšího starosty města a zemského poslance, který se uvolil vypracovati stanovy nového spolku.

Valná hromada konala se 4. května 1871 za přítomnosti 40 členů. Starostou zvolen F. Štěpka, náměstkem Jos. Vítěz, měšťan, a řezník, do výboru ředitel gymnasia J. Škoda, lékař MUDr. C. Černoš, Jan Gayer (otec legionáře J. Gayera). Cvičeno bylo s počátku ve škole ve Školní (nyní Bratrské) ulici, v létě v zahradě br. Henčila (nynější lékárna br. Ph. Mag. J. Mücka).

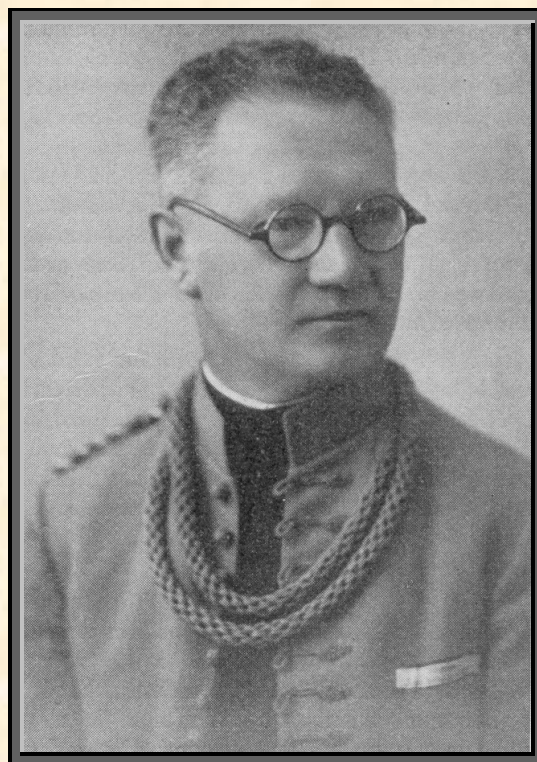
První náradí pořízeno rozprodáním 100 kusů akcí po 1 zl. Již v létě 1872 pořádáno první veřejné cvičení v háji Michalově. Místnost pro cvičení často měněna, cvičeno bylo v hostinci na Pančavě, v létě na zahradě br. Jos. Vítěze pod kaplí sv. Jiří na Hor. náměstí, potom se jednota dohodla s obecní radou a cvičila v gymnasiu na Hor. náměstí. Roku 1873 přihlásili se do jednoty přerovské i rolníci z Moštěnice, Dobřic, Lověšic, Bochoře a St. Vsi.

Tento slibný rozvoj přerušen náhlým rozpuštěním jednoty roku 1877. Bezprostřední příčinou bylo vítání olomouckého arcibiskupa roku 1876, jehož se jednota přerovská účastnila a při němž cvičící členstvo tvořilo špalír s kordy. Kordy zabaveny, členům uložena pokuta, každému 1 zl., starostovi br. V. Chválkovi 20 zl. a jednota rozpuštěna.

Náradí a peníze uschovány u jednoty kroměřížské a už za několik měsíců se několik horlivých bratří pokoušelo, založiti jednotu znovu. Stanovy vráceny s poznámkou, že Sokol založiti se nedovoluje. Stanovy tedy opraveny a „Tělocvičná jednota“ povolena. Jako zřizující výbor podepsáni Vilém Skřeček, Jiří Grégr, Fr. Vrba, F. Skřeček a Hynek Polásek. Valná hromada byla 9. června 1878, členů bylo 39. Výbor jednoty udržoval styky se Sokolem pražským, pořízen prapor r. 1883. Spojení v župní jednotu dělaly úřady všemožné potíže, teprve po 10letém jednání schváleny zmíněné stanovy a jednota mohla přistoupiti k župě moravské.

Cvičilo se v té době v gymnasiu (v nové budově), od r. 1893 v dřevěném pavilonu, zakoupeném po výstavě r. 1893, potom v kloboučnickém závodě pana E. Kytky (nyní Městský dům), pak v sále u Filipů v Palackého ulici.

O nadšení tělocvičném v té době podává dobrý obrázek zápis bratra Jos. Polameho v Památku jednoty z r. 1911: „V dřevěném paviloně, zakoupeném po výstavě roku 1893, jsme cvičili potud, dokud krev mrazem nestydlá v žilách cvičenců. K osvěžení používali jsme místo sprch k tření těla zamrzlé vody z umyvadel. Když to k snesení nebylo, přestěhovali jsme se do kloboučnického závodu p. Kytky a rozdělili družstva; když jedno cvičilo, druhé promenovalo po ulici.“

Sylvestr Pleva,
odborný učitel
a starosta těl. jednoty Sokol

Zapomenutý Přerov

V r. 1894 začalo v jednotě i cvičení dorostu a žáků.

Větší ruch tělocvičný byl za náčelníka Ant. Hyánka v letech 1889 až 1891. Hyánek pak odešel do Brna jako náčelník župy moravské, a po 2 letech jako cvičitel župy do Chorvatska. Za něho cvičilo už 4 až 5 družstev. R. 1872 stala se jednota členem župy moravské, v níž tvořil Přerov střední okrsek.

Velmi tíživě byl pocíťován nedostatek vlastního stánku. Již r. 1887 byl podán návrh na vystavění vlastní tělocvičny. Město Přerov darovalo jednotě pozemek „Na Marku“. Byl ustaven spolek „Družstvo pro vystavění tělocvičny Sokola v Přerově“, konány slavnosti, sbírky, vybíráno do pokladniček a 19. března 1896 položen základní kámen nové tělocvičny. Stavba byla do zimy zhruba hotova, v zimě se v ní již cvičilo. Na jaře byla dohotovena a 8. srpna 1897 byla slavnostně otevřena. V tělocvičně umístěna i veřejná knihovna a čítárna (v místnosti nynější výborovny).

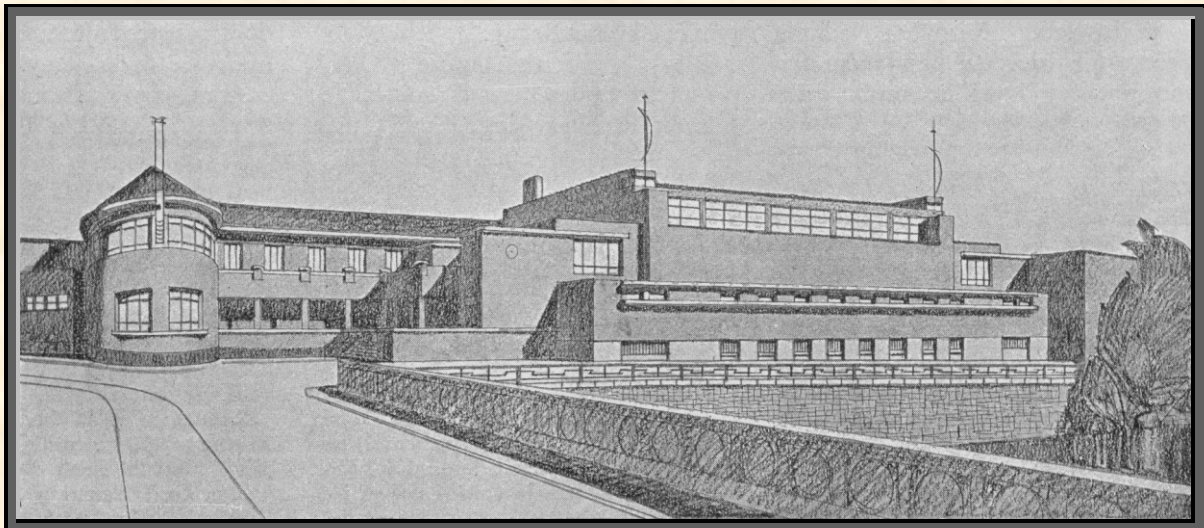
Ve vlastním stánku se ovšem činnost velmi slibně rozvíjela. Členstva přibývalo, r. 1907 vznikl ženský odbor Sokola, jehož předchůdcem byl „Vzdělávací a tělocvičný spolek paní a dívek přerovských“. Když pak z podnětu ČOS došlo k založení ženského odboru, většina členek vstoupila do Sokola.

A pak to šlo rok od roku dále. R. 1900 bylo členstva 256, r. 1910 315, r. 1914 405, kromě dorostu a žactva. Ustaven osvětový odbor, který pořádal oslavy M. J. Husa, zván často na přednášky E. St. Vráz, každoročně pořádán Dětský den, hrána divadla.

Ve spojení s jinými spolky, zvláště s Národní jednotou, uspořádány r. 1912 universitní extenze, přednáška o Bílé Hoře a manifestace za druhou Českou universitu. Mezi členy velmi pilně rozšiřovány sokolské knihy a brožury. Na VI. sletu roku 1912 cvičilo 45 cvičenců prostrná, v kroji účastnilo se 52 bratří, v závodu nářadovém 14 bratří, členek ženského odboru cvičilo 27.

Sletu v Brně r. 1914 bylo přítomno 60 bratří v kroji, 44 bratří cvičilo prostrná, žen 22, dorostenců 10.

Do tohoto slibného rozvoje přišla světová válka. Z 72 zapsaných cvičenců 42 nastoupilo hned službu vojenskou, na konec zůstalo pouze 6 cvičenců a 2 cvičitelé. Činnost tělocvičná téměř úplně ustala. Družstvo, obávajíc se zabránění tělocvičny, samo nabídlo tělocvičnu Červenému kříži, ten však nabídku nepřijal a sokolovna zabráněna pro účely vojenské a umístěna tam rekonvalescenti. Majetek jednoty ukryt jednak v Obecní spořitelně, jednak v Městském museu.

Původní návrh arch. Caivase na novou sokolovnu na Brabansku

Dne 18. listopadu 1914 zatčen br. Slavomír Kratochvíl pro rozšiřování antimilitaristických letáčků a ruského manifestu. S ním zatčeni br. Vojtěch Fárek a Vladimír Stejskal, oba typografové a cvičenci, Frant. Klabazňa, měst. stav. asistent, po 2 dnech Frant. Radoušek, maj. knihtiskárny a nakladatel.

Zapomenutý Přerov

Fárek, Stejskal a Klabazňa osvobození, SI. Kratochvíl odsouzen na smrt a hned po vynesení rozsudku zastřelen 23. listopadu 1914 v Mor. Ostravě. Frant. Radoušek odsouzen pro velezradu na 8 let těžkého žaláře v Komárně.

Je přirozeno, že v této době ani nejlepší přátelé bratra Slavomíra Kratochvíla nebyli si vědomi, jak velký význam bude mít tato těžká oběť br. Kratochvíla. Velikost její vysvitla teprve, když zpráva o kruté jeho popravě rozšířila se za hranice a do našich legií.

Velmi pěkně zhodnotil hrdinnou smrt Kratochvílovu pan prezident T. G. Masaryk, když při převezení ostatků Kratochvílových z Mor. Ostravy do Přerova napsal v lednu roku 1919 do přerovského časopisu „Obzor“:

„Poprava Kratochvílova učinila na mne veliký dojem. Byl jsem hned po vypuknutí války dobře informován o protičeské a zejména protisokolské náladě v rozhodujících kruzích vojenských; odsouzení Kratochvílovo bylo mi důkazem, že Vídeň nadobro trhá svazky s námi a povoluje úplně násilnické politice militaristického pangermanismu. Proto smrt Kratochvílova stala se mně jedním z hlavních důvodů pro mé definitivní protirakouské rozhodnutí.“

Není divu, že po popravě Kratochvílově neměli naši vojáci z Přerova na různých ustláno. V Přerově byly pak neustále prohlídky, zvláště u funkcionářů Sokola, kteří byli při každém svém kroku stráženi. Oběti toho boje stal se i místostarosta jednoty, br. prof. Jaromír Souček, který jako ředitel Občanské záložny dal vyvěsiti prapor slovanskýmisto rakouského. Byl okamžitě zatčen, dva měsíce držen v M. Ostravě v tuhé vazbě a hned po propuštění, ač nemocen, povolán na vojnu.

Cvičení však ani za těchto tak těžkých poměrů úplně neustalo. Ženy s dorostenkami cvičily na různých místech celou dobu válečnou, vypomáhaly i při cvičení dorostu a žáků. R. 1917 konána tělocvičná akademie dorostu společně s „Vlastou“, roku 1918 započalo cvičení žáků a konána tělocvičná besídka žactva a dorostu.

Na převrat se jednota usilovně připravovala a byla přichystána zakročiti i proti plánům hejtmanství. Hned po převratu byla pověřena bezpečnostní službou, kterou vykonávala společně se studentstvem přerovským plných 14 dní.

Přerov byl za války důležitým vojenským střediskem, nádražím přerovským projížděly v první dni popřevratové tisíce vojáků, kteří museli býti na nádraží nasyceni a vypraveni dále, aby snad nevtrhli do města a neplenili. Pořádek na nádraží po převratu byl vzorný, vojáci na slovo poslouchali rozkazů, které jim dávali Sokolové, pořádek udržující.

Hned po převratu uvažováno o převezení pozůstatků bratra Slavomíra Kratochvíla z Mor. Ostravy. Ostatky jeho 5. ledna 1919 uloženy na přerovském hřbitově a jednota přerovská každoročně ve výroční den jeho popravy koná ke hrobu jeho pouť.

Doba po převratu může býti označena jako doba velikého rozmachu a rozkvětu. Hned po převratu bylo uvažováno o zřízení letního cvičiště (stadionu). R. 1919 zakoupeny od města pozemky býv. dvora hr. Magnise i s hostincem „Na špici“ a budovou „Brabansko“. Pozemek rozšířen příkopením a darováním, takže získáno místo pro letní cvičiště i pro novou sokolovnu. Byla stanovena pracovní povinnost, velmi mnoho prací řemeslnických provedeno členy úplně zdarma a tak r. 1921 nákladem 500.000 Kč postavena betonová tribuna a zřízeno cvičiště pro 900 cvičenců. Otevření stadionu oslaveno velikým krajským sletem, jenž se jak technicky, tak i finančně velmi dobře vydařil. R. 1920 je památný tím, že ženský odbor splynul v jednotné členství.

Činnost v jednotě se všestranně rozšiřovala, počet členstva neustále stoupá, takže dnes jednota přerovská patří k největším jednotám moravským. Z 960 členů r. 1919 vzrostla na 1500 členů r. 1932. I počet žactva a dorostu neustále stoupá, takže stará sokolovna svému úkolu naprosto nestačí a stále silněji ozývá se volání po stavbě nové sokolovny na pravém břehu Bečvy.

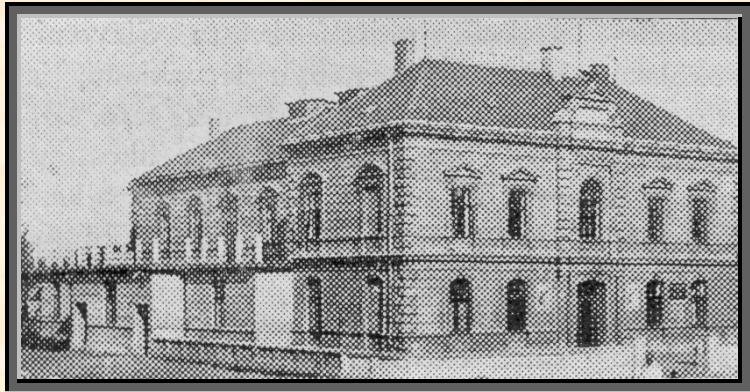
Plány, vyšlé ze soutěže r. 1927, při nichž obdržel ze 47 soutěžících I. cenu architekt ing. Karel Caisas z Prahy, byly v letech 1928-30 přepracovány tak, aby byly přizpůsobeny možnostem jednoty.

Zapomenutý Přerov

R. 1931 oslavila jednota 60 let svého působení. Byl pořádán téhož roku na stadioně krajský slet východomoravského kraje.

IX. sletu všesokolského účastnila se jednota velkým počtem členů. Členstvo cvičící ukázalo tam svou vypělost a odneslo si ze závodů velmi mnoho cen a uznání.

Letošním rokem blíží se jednota uskutečnění svého dlouholetého přání, postavení nové, moderní, všestranně vyhovující tělocvičny na pravém břehu Bečvy. Pilně se konají poslední přípravy, pracuje se na konečném, podrobném vypracování plánů, doplňuje se fond, který dnes už činí téměř 900.000 Kč.

Nynější sokolovna

Nebude už dlouho trvati a na pravém břehu Bečvy, proti staré sokolovně vyroste nová, krásná tělocvična, odpovídající nejnovějším vymoženostem, moderně vypravená a tělocvičně co nejlépe vybavená, spojená s letním cvičišťem.

Doufáme, že nová tělocvična bude i počátkem nového rozmachu jednoty, že se pak i ti dosud líknaví přihlásí za členy veliké obce Tyršovy.

Jednota přerovská už dnes je nejsilnějším článkem sokolské župy středomoravské, jež po převratu k uctění památky svého člena, br. Slavomíra Kratochvíla, přijala jméno: Sokolská župa středomoravská Kratochvílova. Na paměť této památné události zasadila župa do čelní zdi přerovské sokolovny mramorovou desku s nápisem. Sídlo župy je v Přerově, župa dnes soustřeďuje 53 jednot a 2 pobočky se 6686 členy.

(Prameny: Památníky jednoty z r. 1911, 1921 a 1931.)

Zdroj: Přerovsko-Kojetínsko (1933)